

శ్రీకృష్ణాదీశ.

గీతావలి.

ఇది

326

వెం. అప్పారావుగారిచే

రచియింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడి

→←

నూజవీడు,

శ్రీ గౌరీముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1915.

326

పృథ్వీ రాయనియంతము.

అ

అల ఘోరిపురిలో మహమ్మదుం డవుడు
 విలసితామిత జయ విశ్రుతుం డగుచు,
 దివ్య సౌధాంతర దేదీప్యమాన
 భవ్యానంబునఁ బరితృప్తినుండి
 సర్వసత్సమంత సంయుతుండగుచు
 గర్విత బహుయోధ గణయుతుండగుచు
 తనవైభవమున కాత్మను సంతసించి
 ఘనులున్న తన సభఁగాంచి యిట్లనియె
 “మనమెల్లజనులార! మఱిదూరదేశ
 మునకేగి పలుకష్టములఁ గుండికడకుఁ
 బరులొకప్పుడు గెల్వ భయమందకుండఁ
 దిరముగా భారంబు దేవుపై నుంచి
 పూనిన కార్యంబు పోవిడకుండ
 మానసంబున ధైర్య మహిమంబునుంచి
 ఘోరాహవంబుల గురుసైన్యములను
 బోరివిక్రమ మొప్పఁ బొలియించివాని
 బహుదుర్గములఁ గూల్చి పరరాష్ట్రములను
 మహిమతోఁగొని దుష్టమత శిక్షచేయ
 విగ్రహాలయముల నెడఁగు బొమ్మలను
 నిగ్రహస్ఫూర్తిగా నిర్మూలపఱచి
 అల్లమతెఱ్ఱుల యతిశక్తిఁజూపి
 కొల్లగొట్టిధనంబుఁగొని వచ్చుటెల్ల
 మీదైనవిభుభక్తి మిగులఁజూపుటను
 గాదె? యోజనులార! కనదీనికొఱకు
 నేను మిమ్ములఁ బ్రేమ నెల్లప్పుఁగాంచి

పూనికృతజ్ఞతా బుద్ధితోనుండు
 నీరీతినిస్తాము నిల వృద్ధిఁజేయఁ
 బోరినజయమెందు బొసఁగును మనకుఁ
 గావున మతకార్య కరణంబుమదిని
 భావింతుమీరంచుఁ బలునమ్మువాఁడ
 అంతటఁబ్రోఁగిమ యమితసమ్ముదము
 నంతరంగము నిండ నటపారలెల్ల
 జయశబ్దముల నింప సభఁ గొంతవడికి
 నయరీతి మహామదునాథుఁ డిట్లనియె
 “జనులార మనతోడి సంగరయాత్రఁ
 జననివారీ సభఁజాల నున్నారు
 మనశౌర్యముల వారిమతులరూపింప
 మనచెంతనున్న యామత్తుండుడిల్లి
 పురరాజు బందిగంబున కేగితెండు
 మరియాదరీతుల మఱవకుండఁగను”
 అనఘోరి పురవాసులలరిరి; హిందు
 జననాథుఁ దిలకింప సమకూడెననుచు
 సభభోరు కొలిపెను సాహేబురాజు
 విభవవిక్రమకళా విధిఁగొనియాడి
 కొందఁ అంతటితోడ ఘోరీశునాజ్ఞ
 బందిఖానలదారిఁ బరువడినేగి
 మలినాంబరునిశత్రు మనుజు సంతసుభితుఁ
 గలితచింతాభారుఁ; గారుణ్యరహిత
 రిపుభంగ నయనాంబు రిక్తప్రవాహు;
 నుపచార విరహితు; నురుదీనవదను;
 సకలవైభవదూరు; శాత్రవాధీను;
 నకళంకదై ర్యాత్ము నాపృథ్వీరాయు
 రాజాజ్ఞసభకు రారమ్మంచునతని

భాజనరీతి నాభటులు దో తేర
 నోలగంబెల్లను నుర్వీశుఁగొంచి
 “పోలదిట్టులు శత్రుభూమి పాలకుని
 నీచంబు గొఁజూచునీత” యన్ వారు
 “భూచక్ర మేలిస భూరిబలాభ్యుఁ
 డెంతలో మూఁత్రనో యిటుల” నువారు
 “నెంతరూపరికటా యిట కనుల్ దీయు
 పాపంబు నుల్తాను పడయు” నన్ వారు
 “కాపాడ రిపు పరిగొ ద” నువారు
 కొలువెల్ల నీరీతి గునగుసల్ నిండ
 నలరాజుఁ దగుచోట నానీనుఁజేసి
 ప్రజలకిట్టులు ఘోరిపల్కె, “నీతండ్రి
 అజమీరు డిల్లిదేశాధి సాధుండు
 ప్రబలనైన్యముగల్గి బహురాజవరులఁ
 గబల్బించె మనదేశ ఖునులతోడుతను
 నట్టివిక్రమశాలి నతిధీరు మనదు
 జెట్టీలు మనకు లోఁజేసిరిగాదె!
 రాతిబొమ్మలఁగొల్ప రాజునైన
 నీతి శిక్షించెడి నియమం బెఱుఁగరె?
 పరమతం బెంతయు భావించి మనల
 స్థిరమతస్థుల జంపెఁ దెలివొందకితఁడు
 తగుశిక్ష వీనికి దైవంబుచెప్ప
 విగతనేత్రునిజేయ విధియించితేను”
 సభయంత ఘోరీశు శాసనక్రమము
 శుభమతప్రీతి సంస్తుతి యిం చెఁగాని
 అరయరు తమరాజు నతిదూష్టబుద్ధి
 ధర “యథారాజా తథాప్రజా” యనఁగ
 జెఱసాలనుండిన చిఱుకాలమున నె

యెఱిగెనాఫ్ గన్ భాష నెల్లఁ జౌహనుఁడు
 కావునరిపు వాక్యకలనకైకోప
 మావహింపంగఁ దావహి మంత్రయుక్తు
 చేనుండి బుసఁకొట్టు చిఱునాగుఁబోలెఁ
 బూనిశృంఖలఁద్రెంపఁ బోలేకకుపిత
 మైయుండుగజరాజ మట్లు, బోనుబడి
 గాయమందిన యుగ్రకరి శత్రువట్టు
 లలుకచే నిట్టూర్పులతిశ యింపఁగను
 జలియింపఁదనువెల్ల శత్రురాజునకుఁ,
 బలికెఁబృధ్వీరాజు ఫటుకోపమడఁచి
 “నిలుకడలేక యీనియతిమాటాడఁ
 బాడియె సాహేబ! పడియునీచేత
 నేడెత్తెత్పద నీకునీతి నొక్కింత
 నీకును నాకును నిఖిల జనులకు
 లోకంబులకు జంతులోకంబునకును
 నీశుఁడొక్కఁడె నమ్ము మెల్లకాలము
 నాశక్తు నందుట కర్థినెన్నెన్నొ
 నుతమార్గములఁ బట్టుమానవుండిలను
 హితరీతి గిరిరాజ మెల్లదిక్కులకు
 వివిధరూపముల నొప్పెడునట్లు దేవుఁ
 డవనిభిన్న మతాళి కన్నిరూపముల
 స్వప్రకాశము తెల్పు సదయుఁడై యెపుడు
 నీప్రకార మెఱుంగ కిలమతంబులను
 రిక్తవాద మొనర్చురీతి నూధ్యంబు
 చిత్తశుద్ధియెగాక చిహ్నంబులేల
 యిలనెల్ల జలగిరు లెడముగాఁజేయ
 పలువారి కొండొంటి భంగినేతకయె
 భిన్నరీతులుగల్గెఁ బెక్కుగాఁగాని

ఇన్ని జగంబుల సృజించి పోచి
 చాకటంబెఱిగిన భగవంతు చెంతఁ
 జేకూరు నేభూమిఁ జెలఁగు భేదంబు?
 దైవంబు సమదృష్టి ధర నెల్లఁగాంచు
 భావించు రిలవాని పనియంచు జనులు
 ధైర్యంబుతోఁ దప్పు తమపైనిఁ గొనరు
 కార్యభంగులు వేరి కడకొందుగాఁగఁ
 గాన ఘోరీశ్వర కను మింకనైన
 మా నేలనీక్రింద మ్రోగు కారణము
 దోర్బలంబునుగాదు తురకంబుఁగాదు
 దుర్బలంబున హిందు దొరలుంటఁగాదు
 నీకునాయక శక్తి నెఱినుంటఁగాదు
 మాకందులోపంబు మఱియుంటఁగాదు
 నీపైని గొని గెల్పు నేనును నితర
 భూపతులును నిన్నుఁ బోవడ లేదె!
 నిక్కంబు గనుమింక నెమ్మితో మదిని
 నక్క నాజేశ్వరు నాద్రోహబుద్ధి
 హిందూనృపుల కైక్యమెంతో లేకుంట
 మందబుద్ధిని నేను మఱచి నిన్నుంట
 విషమేచ్ఛచే వీరవిధ మెంచకుంట
 మిషఁబెట్టికొనుచు నామిత్రుల్ తొలఁగుట
 నీకుఁబూనిక బుద్ధి నెఱినుండుటయును
 జేకూర్చె నురుజయ శ్రీనీకుఁగానె;
 కావున సాహేబ ఘనహిందు మతము
 నీవేల దూషింతువే మెఱుంగకయ”
 అనిచెప్పఁ దురకరాజుతి కోపమంది
 కనుల నిప్పులు రాలఁగని రాజునకనె
 “నేఁజెప్పుమాటల కెదురాడెదొర

నీజన్మ చౌరన్య నియతి యిట్లుండె
 కనులు దీయుట చాలకయయున్నఁ బండ్లు
 పనివడిఁ బెఱికింతుఁ బ్రాణంబుఁగొందు
 నీదేశ్య లొకగొప్ప నిధులంచు నిందు
 వాదులాడెదు సిగ్గు వై నంబులేక
 గజని మహమ్మదుఁబోర క్రమమొప్ప
 విజయంబు మీపైని వేమాటులది
 సోమనాథాది నిష్ఠుర దేవనిధుల
 భూమి మట్టముచేసి బుద్ధిశ్రీరంగను
 వెలలేని ధనమంది వీరాభిక్రాంతి
 శిలలఁగొల్చిన నిట్లు చేకూరుననుచు
 మీవారలకు బుద్ధి మిగులంగఁజెప్పె;
 భావింపు మెందు మీబలమప్పుడేగె
 శౌర్యం బటుండంగ సంఘంపురీతి
 కార్యభారము బూను గతిపై నఁగలదె!
 వెనుక ముందరయక వికలంబటనక
 తనువులొల్లక వీర ధర్మంబరయక
 ప్రాచీన సున్నేహ భావంబు మీఱి
 నీచేర్వలనుజాల నెఱవేర్పఁ గోరి
 తమలోన నల్పమా తగవులఁబోరి
 సమశక్తి గోల్పోయి శత్రులఁజేరి
 యర్పించి తమదేశ మరివారమునకు,
 దర్పమందక భీరుతను లొచుమనెడు
 నీవారి మహిమంబు నేర్తు మేచెప్ప
 నీవాక్యముల మాను మిఁకమిఁద నిచట
 నింతకై నను భద్ర మెఱిఁగిరే వార
 లంతకంతకుఁ బోరు లాడి లోలోన
 మిత్రరీతిని సంధి మిగులఁజేయకయె

శత్రుసన్ బిలుతురు సాహాయ్యమునకు
 వారొక్క ఘనులంచు వచియుంతువీవు
 ఘోరీశుబలమెంచి కొనకుండఁగాను
 నినుఁజంపఁజాలు నీ నేరంబుగాని
 జనులకుఁజూపనిక సభనుంచు కలనఁ
 జంపింప, నేఁగోరు శస్త్రులాఘవము
 తెంపుగాఁజూపిన ధీ జనుల్ మెచ్చు.
 వినియుంటి, మునునీవు విలువిద్య మెఱయఁ
 గనుమూసి గుటిగొట్టగాఁ జాలుదంచు
 గుటి యెత్తుమారంబు కుదురఁదెల్పెదను
 శరముల మూటి నొసంగెద నీకుఁ
 గొట్టితేనది నిన్ను గొప్పగాఁ గాంతు
 నట్టుగాకున్నచో నపుడ చంపింతు"
 నాహిందురాజను, నడలింపనన్ను
 నీహుంకృతపు మాట నేరదేనాఁడు
 భయమన్న నెఱుఁగని బహురాజపుత్ర
 నయవారములకెల్ల నాధుండ నైన
 నేజీవములఁగోరి నీకులొంగెద నె
 యీజన్మముడిగిన నేమామెఁగాక?
 మఱిశత్రుచేఁ బడి మహిమ లేకుండ
 నెఱికనుల్ గోల్పోయి నిరతదుఃఖములఁ
 బడికుందు నాతండు పాణిచ్చతోడఁ
 గడునుంట యెందైనఁ గలుగునే చెపుమ!
 కానిబాణ పరీక్ష గనుపింప శంకఁ
 బూనరాదే రాజపుత్రుండఁ గానఁ
 జేయుదునిది నేఁడు సిద్ధించునిచ్చ
 నేయుదు మూడ్లొ లిల జనుల్ మెచ్చఁ
 గానినాధనువు నీకడనున్నదయ్య

దానిని మొన్నరెంతో దధ్యమ్ముగాను”
 ఈమాటలకు ఘోరియెంతయునలరి
 తామూడలుంగులు ధనును దెప్పించి
 కొలువుముందు విశాలగురు దేశమునను
 నిలిపిపుష్కరాజు నియమంబుమీఱ
 నటునదడ్గుల దూర మైదడ్గులెత్తు
 గుటిబెట్టి సరిదెల్పి గ్రుడ్డిరాజునకుఁ
 గొట్టుమంచునుఁ జెప్ప ఘోరిశు సభను
 దిట్టలు చిఱునవ్వు దీపింపఁ జూచి
 “అంధుఁడీతనికానె యదిగొట్ట” ననఁగ
 సంధించి యొక నారసంబు నారాజు
 లక్ష్మ్యంబు నూహించి లాగిగుణంబు
 నక్షయబలబాహు లలరంగఁబట్టి
 విడువనారస మొక్క వీసంబుపోక
 వడినేగి గుటిగొట్టె బ్రధితవైఖరిగ
 సభయెల్ల చౌహాణు శస్త్రకౌశలము
 నభినందనముచేసి రాహుహయనుచు
 కరతాడన ధ్వనుల్ కడుఁజేసిరంత
 నిరుపమాశ్చర్యాభి నిండంగమతిని
 కాని మహమ్మదు కడుఁద త్తరిల్లి
 “వానిబట్టుండోరి వరదైర్యులార!
 ఆలసించిన భద్రమదిగాదు చూడఁ
 బోలువారిని జంపి పోవునీతండు”
 అనియార్వ పుష్కరాజులు వేచియుండి
 వినిమహమ్మదు వాక్యవిధమంచునెఱిగి
 మాటవచ్చినచోలు మఱవక యలుఁగు
 నూటి నేయఁగ నరేశుని కంత మెగిరె
 నదిగాంచి సాహేబులంత సంభ్రమము

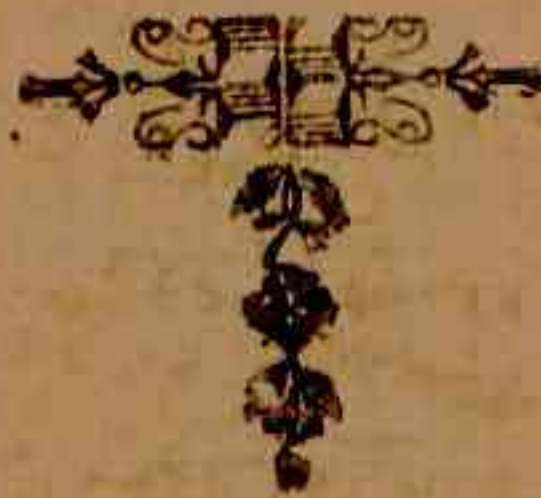

మది తల్తరంబును మఱి చంచలతయుఁ
గలిగి నిశ్చేష్టులై కడకంది తెలివి
యలుక, సుల్తానున కంతకుండైన
హిందూ నృపునిజంప నెంతయుఁ గోరి
ముందున్న కడఁజూడ మూడవశరముఁ
దనకంతమునఁ జొన్ని ధరణిపై నొటఁగి.
తనమోమునందు సంతసము గన్పట్టఁ
గడసారి స్వప్నంబు గాంచి హర్షించి
కడనిద్రనున్న భూకాంతుఁ గన్గొనిరి.

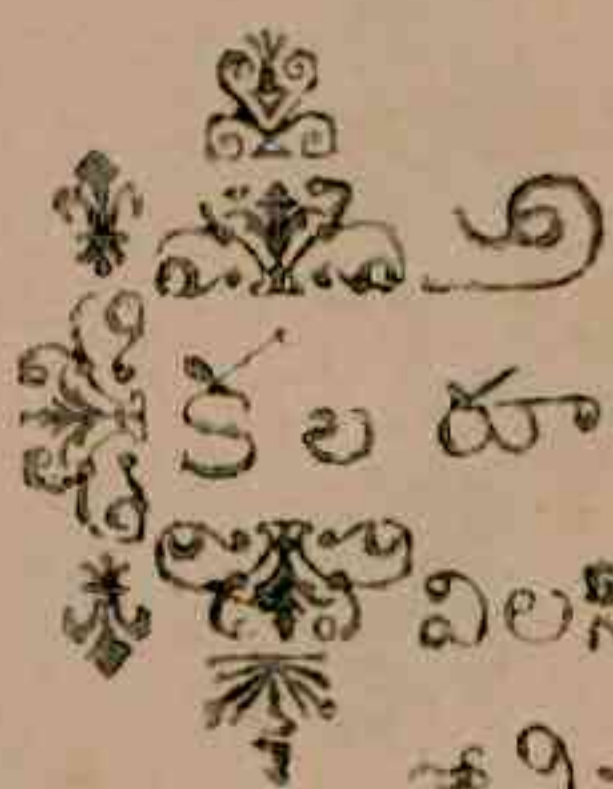
పు ధీ రాయని యంతము,

సంపూర్ణము.

స్నేహలత.

కలరూపు వర్ణింపఁ గాలేనుగాని
 విలసిల్లు నలినీల వేణీభరంబు
 ప్రేమసారపుఁ గనుల్ బింబ ఫలంపు
 రామణీయకమున రంజిల్లు మోవి.
 గలిగిన నెమ్మోము కరముల సౌరు
 చెలువైన తనుకాంతి చిన్ని నెన్నడును.
 మృదుపదంబులునింక మెయిదీగళోభ
 కొదవుకూపవిలాస మొప్పారీయుండి
 చెలువుల వశ్యులఁ జేయఁగామినులు
 పలుదారులనియోగ పలుచునవెల్ల
 నూహించినేఁజెప్పు నురుదైర్యనిధికి,
 స్నేహలతకుఁబితృ సేవానుమతికిఁ
 దప్పకకలవంచుఁ దలఁచెదనైన,
 నొప్పెడిసౌందర్య మువిదతానింత
 యువజన విజయోప యోగంబునండుఁ
 బ్రవశంబుగానీక పరదైవమంచుఁ
 దనతండ్రినెంతయు దయతోడఁగొలిచె
 ననిశ మాతనిసేమ మారయుచుండఁ
 జెలువునిచిత్తంబుఁ జెదరంగఁజేసి
 వలపు చిక్కులలోన వడిద్రోయఁజాలు
 తరుణిపెన్నటి వేణి తండ్రికూరిమిని
 గరమున సరిచేయఁ గడునమ్రమయ్యెఁ
 గాంతుచుంబనములఁ గర మొప్పఁజాలు
 నింతిఫాలముతండ్రి కెపుడుదుఃఖ మను
 కారుచీకటికిని గలువతోడయ్యె.

శ్లో హ ల త.

నోరచూపులనెంత యుద్ధిక్తు నైన
 దనకువంపగజాలు తరుణిక్తునోయి
 జనకున కనురాగ సారూప్యమయ్యె!
 బ్రియుడల్లఁబూనంగఁ బెంపఱజాలు
 చెయిదోయితండ్రికిఁ జేయూతయయ్యె
 వేయేలచెప్పంగ విష్ణువు సురలు
 రాయలు కవులు ధరను సర్వజనులు
 కలముల మాటలఁ గార్యంబులందుఁ
 బలుభంగులనుగోరి పైఁబెట్టుకొనెడు
 కామినీశ్యంగార కాయంబు నబల
 రానుమైయాశ్లేష రసికత్వమొనరఁ
 బ్రియభుజాంతరమునఁ బెంపుంపజనక
 నయముగాఁ దండ్రి నానందింపఁగోరి
 యనయంబు జననిరో గాకాంతయగుటఁ
 దనగృహకార్యము ల్దగఁజేయుచుండె;
 పితరునిట్టులెకొల్చి ప్రీతిమైస్నేహ
 లతనేత్ర పర్వమై లాలింపనతఁడు
 సుకుమారముగముద్దు సుతఁబెంచుచుండి
 ప్రకటంబులై నట్టి పడఁతిగుణములఁ
 గాంచిసంతోషించి గర్వించితలఁచె
 “మంచిభాగ్యముగాదె! మహినిట్టిసుతులు
 పుట్టుటహరికృపా స్ఫూర్తిఁ జూడంగ
 నిట్టికూతురెమాన దెంతటిపుణ్య
 నతిగఁ గావునదీని సౌఖ్యంబునేలఁ
 బతిగొప్పవానిని బడసెద” ననుచు
 నాతఁడంతటనేగి యారసితనదు
 కూతునకగు పెండ్లి కొడుకు నెందునను
 గానకయక్కటా! కలక తలొలి

యూనివర్సిటీయను నురుతర విపణి
 లోనొక్కధీమంతు లోకంబునటులె
 తానునుగొననెంచె ధనమెంతోయొసగి;
 సూరిజనములార! సుజ్ఞానతత్త్వ
 పారగులార! యో పండితులార!
 మనుజునమ్ముటయిట్టి మనకాలమందు
 గనియెఱుంగమురాజ కఠిన శాసనము
 తప్పక యాపని దండించుననుచు
 నొప్పరో! నామాట నొక్కింతవినుడు
 తెలియజేమనహిందు దేశంబునందు
 బలుమందిధనముపైఁ బ్రబలేచ్ఛఁబెంచి
 ధర్మవర్తనఁదూలి దయబాటఁదోలి
 కూర్మిభావముమాలి గొఱగామిఁదూలి
 సుకుమారదేహల సొబగుమూటలను
 ముకురకపోలల ముద్దుఁగూఁతులను
 బెండిలిమిష బలి పెట్టుదురెట్టి
 దుండగీనికి నైనదురితమా సనక;
 కొందఱింతటికంటెఁ గూరంపురీతి
 ముందెన్నో రూప్యముల్ ముడుపుఁగట్టమిని
 గన్యకుమెడఁబుస్త్రీ గట్టుటకొప్ప
 రన్యాయమెంచిరే! యారసిచూడ
 మెడఁబుస్త్రీకాదది మేదినిజనులు
 కడుపుకూనలనెల్లఁ గరటిపేరాస
 ధనమిచ్చువానికి దయలేకయమ్మి
 పనుపుచోమెడఁగట్టు పలుపొనుగాని;
 నిర్మలంబగు ప్రేమ నెలకొన్నదాని
 ధర్మపర్యవసాన తాత్త్వికంబగుచు
 నతిపవిత్రంబును నసదృశంబగుచుఁ

జతురాశ్రమత్రాణ సాధనంబగుచు
 నిరతసౌఖ్యవిశేష నిధిమార్గమగుచు
 పరమార్థసాధక పావనంబగుచు
 వెలయువైవాహిక పేడిక నరయ
 నలమాంసమునుదోలు లమ్మునాకటికి
 మనుజునంగడికి సమముఁ జేసిరకట!
 కనలేదెజనులార! కడునీచమైన
 రొక్కపుఁ బెండ్లిండ్ల రోత సేయకయె
 దిక్కుమాలిన పెక్కు దినములుగడప
 మనువుపేరున మతి మతి బేరమాడి
 కనులుమూయుచుఁ బాలఁ గతుకు పిల్లివత
 లోకంబెఱుఁగదంచు లోలోన నెంతు
 రీకార్యములకుఁ బేళ్ళేమి యుండినను
 బారమ్మి కొండన్నఁ దప్పించవలదు
 పేరుమార్చినఁ గార్య భేదంబుగలదె?
 తరువాత స్నేహలతాదేవితండ్రి
 వరువడి కలకతా పఠనశాలలను
 దీటైనయొక్కని ధీమంతువెదకి
 బోటినీతనికిత్తు పూనియెటైన.
 సనియెంచివారితో నాచారరీతి
 మనువుసేయఁగఁగోరు మర్యాదనడవ
 సొత్తుగొప్పగవారు శుల్కంబుగోరి
 రత్తెఱినతఁడునా రడిగినసొమ్ము
 తనకుమీఱినదౌటఁ దలపోసిమిగుల
 ననువుగావరుని దదాత్మబంధువులఁ
 గోరెశుల్కధనంబు కొంచెమ్ముచేయ
 వారుపట్టినపట్టు వదలకయుండి
 ధనములేదనియింత దయఁబూనకుండి

జనకుండుతమకోర్కె సమకూర్చుకున్న
 'పుత్రిగైకొనరాము' పోపొమ్మటనిరి.
 చిత్రమాపెండ్లిండ్లు సేయుదు రిలను
 నైననోజనులార! యట్లువారన్న
 దానికై వారలఁ దగదుకోపింప
 వారలొక్కరై శుల్క వాంఛను మనరు
 భారతభూమిని బలుచోట్లనింకఁ
 గులటమాఁగాకబల్ కుటిలయాఁగాక
 తలఁగోఁతియగుఁగాక దయ్యమాఁగాక
 ధనముతెచ్చెడిబాలఁ దవిలికోరుదురు;
 ధనములేమిని దవ్వు తరుమఁజూచెదరు.
 ఈపాపమవనిపై నెల్లరదగుటఁ
 గోపించియొక్కరిఁ గోధింపఁబోకుఁ
 ఊరివారికి వేతె యొక్కండునడవ
 దూఱియాతనిబిచ్చి తులువ, యటండ్రు
 భూమిదురాచార భూతంబులిటులె
 యేమికారణమున నేలునోగాని
 స్వచ్ఛనొకప్పుడు చేసినపనులు
 నిచ్చింపవదలక యెదురయ్యెనరయ
 కావునజనులార! ఘనమతిమీరు
 భావించి వీని మాన్పఁగఁ జేయలేరె?
 తనకిట్లు పితరుండు తగుభర్తఁదేగ
 ఘనయత్నములఁజేయఁ గాంచియుస్నేహ
 టతమెచ్చి మెచ్చని లాస్యంపుదెఱఁగు
 చతురతఁ జూపక జనకునియందు
 నెప్పుడుఁ గలకూర్చి హెచ్చుగాఁదనకుఁ
 జెప్పిచెప్పక డబ్బుఁ జేర్పంగ నతఁడు
 కష్టమందుట తన కతమంచు నెఱిగి

యిష్టమింతయు లేక హితముతో నతని
 దగురీతి వారింపఁ దలఁచియు సిగ్గు
 సగము చంపఁగఁజెప్ప సాహసింపకయ
 తోలోన వెతఁజెంది లోలోనఁ గుంది
 చాలఁగా మదినెంచి చాలఁదపించి
 యురుదుఃఖముననుండ నొక్కనాఁడతడు
 పటతెంచి యతిదీన భంగిగేహమున
 కబలముద్దులకూఁతు రరుదేర నెదుర
 జొబుకంబుఁ బుడుకుచు సుధలొల్కుదాని
 ముద్దుమాటలఁగోలి మోమెంతయలరఁ
 దద్దయు నటుగొంత తడవుంచి చెంతఁ
 బనిఁజెప్పి లోనికిఁ బంపి, భానుండు
 జనజీకటిని ముగ్ధు జగతి యట్టులుగ
 వెతలెల్లఁ దనమది వేవేగఁ గ్రమ్మ
 “క్షీతినాడు వారలు చింతింప నెంత
 వనఁట తెత్తురు మగవారి పాలిటికి
 తనయకల్లఁగ నద్ది ధవుఁజేరువటకు
 బాలబుద్ధినిఁగాచు బరువదియొకటి
 బాలయువతికాఁగఁ బతినిొప్పువాని
 గొప్ప బేరములిచ్చి కొనివచ్చు టాకటి
 యొప్పిన పతిదక్క నొకవేళ వార
 లిష్టవర్తనమాని హీనజీవితము
 దుష్టులె గడపిన దుశ్చింతయొకటి
 హితముండి సంతాన హీనయ్యెన
 పతివేలు సతిఁదెచ్చు భయమది యొకటి
 ధవునిముందుగఁజూవఁ దరుఁజీర్వముననె?
 భువివీడె ననుదుఃఖ పూర్ణతయొకటి
 ప్రథమంబుననె భర్త పరలోక మరుగ

విధవ యయ్యెనటన్న వెత యదియొకటి
 మిగులఁగష్టించియు మెలఁతకే నింకఁ
 డగుభర్తఁడే లేమి తార్కాణగాదె?
 మదికివచ్చినవాఁడు మఱిగొప్పధనము
 మొదట నిచ్చినఁగాని ముదితఁ జేకొనఁడు
 నవకోమలాంగియా నాబిడ్డకంటె
 యువజనులకు ధనం బొప్పెనేయకట!
 కానిమ్మునాముద్దు కన్న తల్లికిని
 నానోముపంటకు, నాప్రియసుతకు,
 నురుసొఖ్య మొనఁగూడ నున్నప్పుడేను
 కొదవదెత్తునె డబ్బు కొఱకాన విడక
 ధనముచాలమి నిల్లు తగనమ్మియైన
 దనయ పెండిలిచేసి ధన్యతఁగాంతు"
 అనిదుఃఖమునఁ బల్కె నాతండు చెంత
 విసనేరు లేరను విభ్రాంతిచేతఁ
 గానిబాలికవెనక గావచ్చి తనదు
 వీనులొగ్గి యదంత విన్న దెఱుఁగఁడు!
 అంతట నతఁడు తా ననుకొన్న యట్లు
 లెంతయు వెనుదీయ కింటిని గుదువ
 పెట్టి, కా లేజిలోఁ బెద్దపేరున్న
 దిట్టనుఁ గూతుకై తేనిశ్చయించె,
 తండ్రీమాటలవిని తలఁకి యాబాల
 తీండ్రమా దుఃఖింపు దీనతనంది
 తను దూఱుకొని శుల్క ధర్మంబుఁ దెగడి
 మనమందు శోషిల్లి మఱిచింత చేసి
 నిక్కనూ పితరు పూన్కిని మాన్పఁజేయఁ
 పెక్కుభంగులనెంచి పిన్నతనమున
 వలసన లేక తావగచియు నింటి

నిలుపుమార్గంబులెన్నియొ యెంచుచుండె.

జనకుండునిల్లమ్మ నమకట్టినట్టి

ఓనముచేరఁగవచ్చె దీనతనింటి

వారఱిందఱుదుఃఖ వశులై మెలఁగిరి

కోరికెచ్చినమన్వ కోఱకై నశుల్క

భారమోర్వఁగ లేని పాటులిట్లుండు.

కానియింతకుమూల కారణంబైన

తా నేలస్నేహల తాదేవియిపుడు

శాంతంబు నగుమోము సంధింపనింత

వంతలేకయెఘూర్వ వై ఖరినుండె.

పురుషుండువచ్చుచోఁ బుట్టింటివారు

సరే! యెట్లయిననంచు చానయెంచునొకొ

“మగఁడువచ్చెడునన్న మగువకునిష్ట

మగుఁగాక, కానియూ యబలనుబోలు

పితరుమేతెంచని పిల్ల నెందైన

నతివలలోఁజూడ మ”నువారి నెల్ల

స్నేహలతాదేవి చెవులారవినియు

నూహించినగియూర కుండినదేమొ

ఇల్లుతాకట్టున కిచ్చెడిదినము

• తెల్లవారఁగనంచుఁ దెలిసియెల్లరును

మనములబెగడంది మఱితిండిఁదినక

చనిరిశయ్యలఁగంటి జడివానఁడధుప

నంతనెల్లరువోవ నాస్నేహలత మ

ఱితవవ్వలయంగ నెవ్వరువేమిఁ

గాంచియెంటరిగఁదా గదిలోనికేగి

• చంచలలోచన స్వాతంత్ర్యమొలుక

నద్దముకడకేగి యలిసీలవేణి

ముద్దులొల్కఁగవిప్పి మురువుగాదువ్వ

మోమందముగదిది మోహనాకార
 రామయేమేల్ బట్ట రాజిల్లఁగట్టి
 తగుభూషలనుదాల్చి తనరూపుఁగాంచి
 నగికొంతసేపుండి నమ్రభావమున
 నొకలేఖ నేమేమొ యొగిలిఖియించి
 ప్రకటస్థలినిదాని బాగుగానుంచి
 నేరినోకడుఁ గొల్చి యేమేమొనుడివి
 యారసితనవార లతినిద్రనుంటఁ
 దెలిసి మొగంబుపై స్థిరభావమూని
 చలియింపవట్టి హస్తముతోడనేమొ
 గైకొనిపైమేడఁ గడుపూన్ని నెక్కె.
 నేకతంబిటులింత యేలచేసెనొకొ?
 మగఁడువచ్చెడునన్న మదిసంతసించి
 మగువకౌశ్యంగార మహిమానుసరణి
 కమనీయనిజరూప గర్వసంపదను
 తమమేడపై నెక్కి తగువిరహమునఁ
 జల్లగాలిని, మారుఁ, జంద్రునిఁదిట్టి
 యుల్లాసముగనుండు నుద్దేశ మేమొ!
 ఆరసిచూడంగ నదికాదుకాదు
 ధారుణినెల్లర దైవంబుకృపను
 దనియింపస్పృజియించి దయచేసినట్టి
 ఘనశక్తినిధులైన గాలిని, జంద్రుఁ
 దిట్టునంతగమారు తిక్కకుఁదగిన
 వట్టిబేలతనంపు వదనంబుస్నేహ
 లతతాల్పకుండనలఘు కార్యకరణ
 కృతనిశ్చితాంతసం కేతాననంబు
 తాలిచెనదియేల? తామోహతాప
 కీలావళిశాంతి కినిశ్శీతసలిల

మిళితచందనపంక మృగమదసార
 కలితాంగియైభోగి కాంతాభివేగడ
 సువిలాసమున నెంత సోలకండఁగను
 భువిదివియొద్దైనఁ బూన్కిపోవిడని
 నడకతీరదియేల! నాతియాంతరము
 వడి నెఱుంగఁగ నేరి వశముకాదయ్య!
 హరిహరబ్రహ్మదు లగు దేవతలకె
 తరముగాకుండెడు తటిజడంబగుచుఁ
 బఱఁగునాకలమెట్లు భామాంతరంగ
 చరితంబెఱుఁగుధన్య శాలియానయ్య!
 కానియాబాలతాఁ గడుఁబూన్కి మేడ
 పై నేగుచోఁజేతఁ బట్టికొంపోవు
 నవియేమి? చూడఁగ నగ్గిపుల్లలను
 రవులుచూపెట్టి, కిరసనీలబుడ్డి
 వలెదోఁచె వీనితో వనితకేపనియొ?
 ఆ—యేమి! వెలినుండి యటపెందుకొఱకు?
 పోయిచూచెదమేమి పోయెనోయచట
 ఇదియేమి! మేడపై నీవెలుంగేమి!
 హృదయభీకరముగా నేపారుచుండె
 లెండింటివారంత లెందుపై మేడఁ
 జండతేజమదేమొ! చనిచూడు'డనుచుఁ
 బ్రక్కదేవళములో బ్రాహ్మణుండొకఁడు
 పిక్కబిగ్గునవచ్చి పేరెలుంగునను
 నిదురించు వారల నెఱివీడిలేపి
 'పద, మంచునామేడ పైకిఁగొంపోవఁ
 గఱకంఠునేత్రంపుఁ గాంతిచెంగటను
 వరలెడుశశికళా వైఖిమీటి
 మహిషరాక్షసరక్త మయభిష్టశోణ

మహితతేజమునడు మనుగార్థిమీఱి
 తేజర్ణిమయూఖి దీప్తికినడుమ
 రాజిల్లకమలాశ్చరమణినిమీఱి
 వరనిష్ఠఁడనతపో వహ్నులనడుమ
 నురుకాంతి నొప్పెడి యోగినిమీఱి
 ఘనసర్పముఖవిషా క్రాంతకాంతులను
 మినికెడితలతాయ మెఱుపునుమీరి
 యొడలెల్లఁజెనుమరిట లుబికిపై కెగయ
 నెడమీక వేడిమి యెల్లఁడఁగమ్మ
 సాహసంబుననిల్చి చలియింపకున్న
 స్నేహలతనుగాంచి చెదరగుండియలు
 కాళ్లునోరాడక కనులు మూతవడఁ
 గల్గోలమునఁగొంత కాలమట్లుండి
 మనసు శైలిఁబడంగ మగువశీరఱిగి
 కనువారలెల్లఁగొక్కటచెంతకుఱికి
 కాలిపోయినచీర కడువడిలాగి
 తూలికూలెడిబిడ్డఁ దొడలపైనుంచి
 కాంతలురోదనా క్రందనంబెగువ
 స్వాంతంబులెఱుంగక సాహసంబుడుగ
 నోరులఁదెఱచి కన్నులఁజేలవైచి
 పూరుషుల్ మూఢుల పోల్కిచూచుచును
 గొంతసేపటిదాకఁ గొయ్యలట్లుండి
 చింతింపమనసులు చేరంగమగుడి
 కాలయాపనమునఁ గార్యబులేమి
 బొలచుట్టునుదీన భంగిరోదించు
 నతివలఁదొలఁగించి యాలోనమూర్ఖ
 మతిలేకపడియున్న మగువ నెత్తికొని
 వైద్యశాలకుఁబోయి వడివైద్యుచేత

నుద్యౌషధముల నువిద కిప్పింప
 గుణ మొకింతయు లేమిఁ గోమలి తెలిసి
 “ఘనయత్నములునన్నుఁ గావలేవనుచుఁ”
 బలికి పెన్నంటల బాధలనంది
 నిలువజాలక దేహ నిలయంబువాసె.
 తరుతవానింటిలోఁ దండ్రీకీ లేఖ
 దొరకెనందలివాక్య ధోరణీయిదిగా!
 “నాయనా! యిల్లమ్మి నాపెండ్లిమీరు
 సేయ నెంచుటయెంత చింతాకరంబు
 కానియింతటికష్ట కార్యభారంబుఁ
 బూను నవశ్యంబు పోవు రేపటికి
 నీపాడుపెండ్లికై యిల్లుమీరమ్మి
 మాపు రేపునునిల్వ మఱిచోటు లేక
 కాఱియల్ పడుచుండఁ గాంచి నేనెట్లు
 లోరువఁగలనయ్య! యుల్లంబులోన
 మీకష్టములుమాన్ప మేలొండులేమి
 నీ కార్యమునుబూని యెంచిచేసితిని
 పలువురౌ పండితుల్ పర దేశములను
 గలుగువంతలమాన్పఁ గడు నెంత్రుగాని
 తమభూమినన్యాయ ధర్మముల్ దెగడి
 తమవారిబాధలు దయమాన్పరారె?
 పరమాత్ముకరుణా ప్రభావంబుచేత
 నరసియీదివసమే నంటించుచున్న
 యగ్నిరాజిల్లి దురాచారములను
 భగ్నంబుగావింపఁ బ్రజలమనములఁ
 జెలఁగునజ్ఞానంపుఁ జీకటిదోలి
 యిలసుఖంబుగఁజేసి యేపారుఁగాక!”

సంఘము.

సంఘము

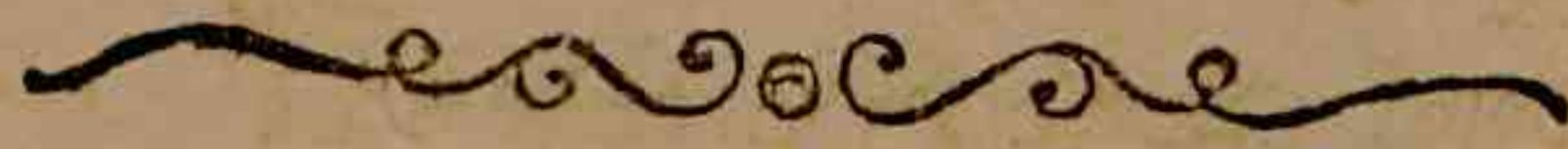
వరదూపతావణ్య వైభవయుతము
 పరుగెత్తుచున్నది పై నమై యొకటి
 చూడఁ జూడఁగనద్ది చోద్యమైయుండు
 నాఁడు మగలరెంటి యాకృతికలది
 బాల్యంపుఁ బ్రాయంపుఁ బండు తనంపు
 తౌల్యంబులన్ని కలసియుండెనిచట?
 ఒకపారిమీనంబు లొడియఁదీండ్రించు
 నొకసారి పయ్యెద నొనరంగనరుదు
 దారిఁ బెక్కుజనంబు దర్శింపగనది
 వేఱు వేఱుగవెంత వింతగాఁదోఁచు
 నొకచోటబొంగరా లొగినాఱుచుండు
 నొకచోట మనుగడ యునికిఁజర్చించు
 నొకవేళబలముతో నుద్ధతినడుచు
 నొకవేళ ముసలియై యూఁగుచుఁబోవు
 నుండి కొన్ని దినంబు లొకయూరిలోపఁ
 గొండెముల్ గల్పించి కోపముల్పించి
 తలపుటై తెగిరెడు తగులంబుఁగూర్చి
 యలరిదుష్టతమీర నచ్చోటువాసె.
 వేఱొక్కయూరిలో వినతులౌబీజ
 వారి కెంతయుడబ్బు వడినిచ్చిపుచ్చు
 సత్రముల్ గట్టించి సావడుల్ సల్పి
 పాత్రులకెన్ని యో బహుమతులొసఁగి
 పిన్నవారలఁబోచి పెండ్లిండ్లుచేసి
 కన్నుల కింపుగఁ గడువృద్ధిపఱచి
 పరులెల్లఁదనుఁజూచి భక్తితో మొక్కి

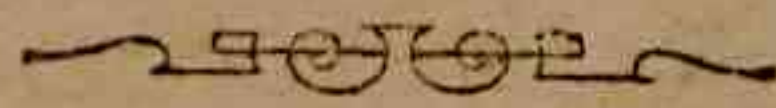
సరిగెనెల్లరుఁగుండ నచ్చోటువాసి.
 ఇకనెన్నో చిత్రంబు లిట్లుచేయుచును
 నొకచోటు దాని పేటొకటఁజేయకయె
 పలుపనుల్ పలుచోట్లఁ బ్రచ్చన్నరీతి
 వెలయించుచునుబోవు వేగముందునకు
 నీవింతయాభూత మెప్పటిరీతిఁ
 బోవుచో దానిని బూర్వంబునుండి
 కాంచి పరీక్షించు ఘనుఁడొక్కఁడేగు
 వెంచి దాని నిజమ్ము తెలియఁజాలకయ
 నిలిపి యిట్లనిపల్కె నీచర్యఁజూడ
 నిలనెంతోచిత్రమై యేపారుచుండు
 నొక్కొంతసేపెందు నుండవెల్లెడను
 దిక్కులేకున్నట్లు తిరుగుచుండెదవు
 పిల్లలలోపలఁ బిల్లవై వయసు
 చెల్లినవారికిఁ జెప్పెడునీతి
 కాననీ చరితంబు గడుఁజిత్రమరయ
 వేనెఱుంగఁగఁదెల్పు వినఁగఁగోరెదను.
 అంతటదెగనవ్వి యదియిట్టులనియెఁ
 జింతింపలేనునా చిత్రమోచరిత
 మేనెకావుననిప్పు డెఱిగిచెప్పంగఁ
 బూసులాభంబేని బుద్ధి నూహింపః
 ధరలోన నెల్లరు తమజీవములను
 బరిరక్షణముసేయ భావింతురెపుడు
 నట్టిపోల్కి నెహిత నూరీతినేను
 బొట్టవోసికొనుచుఁ బోవుచుండుదును
 దరువాతనేబ్రహ్మ తలక్రిందులయిన
 మఱియింకనాకేల మహిఁబెక్కుమంది
 వలనై నగతిమను నాంధచాలకయ

తెలివి గల్గినయట్లు తెగినటియించి
 కాలచక్రముదారిఁ గడువడిమార్చ
 బేలలైయత్నింతు పెడబుద్ధికాక,
 తామేడ? విధిచాయ దప్పించుటేడ?
 లేమికల్గులనీతి లెక్కించుటేడ
 ననుచునిరుత్సాహియై తెల్లబడిన
 తనప్రశ్నకునిగాంచి దయతోడనవ్వ
 రమ్మింకనాదారి రయముగాఁజనుము
 త్రిమ్మరి! సంఘంబుఁ దెగడంగఁబోకు
 మని"యొక్కముద్దిచ్చి యవ్వానిమీఱి
 తనదారి విజయసోత్సాహయై పోయె.

సంఘము సంపూర్ణము.

దై వ ము .

శ్లో ౨

త్రొల్లివిన్న దేశములన్ని దోర్బలమున
 వడిజయించిన భూపాల వర్యుఁడొకఁడు
 వేటకై యొక్క నాఁడేగి విపినమునకు
 భవ్యవాల్మీకు నాశ్రమ పొంతమంటి
 తత్పరమతాపసోత్తము దర్శనంబు
 నింతడాసియుఁ జేయ కుంటేలయనుచుఁ
 చేరు దిగిపాదచారియై దీనునట్టు
 లాతపోవని లోనికి నరిగియచట
 శాంతరసమొల్కు శిష్యుల చెంతఁదత్త్వ
 శాస్త్రబోధనల్ సేయునానందమివరుఁ
 గాంచి ప్రణతుఁడై తిరుగన త్కారమొంది
 “నందమీంద్ర! మీరలుదై వసములుమాకుఁ
 గష్టతరసాధ్యమా తపఃకర్మమునను
 విష్ణుదర్శన సంప్రాప్త విభవులగుటఁ?
 గానభవదీయ సుజ్ఞాన ఘనసముద్ర
 తోయములఁగొన్ని మముద్రావసీయరయ్య!
 దైవత త్వంబు బోధించి తనుపుడయ్య
 యనఁగ వాల్మీకి మొలక నవ్వలరబల్కె
 రాజచంద్రమ! నీవునిర్వ్యాజలీల
 దైవత త్వ రహస్యంబు దలఁచి వినఁగఁ
 బెద్దనని నన్నుఁగోరితిఁ ప్రీతియయ్యెఁ
 గానిపరమాత్ము మాహాత్మ్య ఘనతపరిగ
 నబ్జజాదులకే చూడ నలవికాదు
 సాధ్యమేనాకు హరిరహస్యముల నెఱుఁగ
 నై ననాశ్రిత వరదుఁడౌ హరి తనంత

నెల్లవారికి సులభుడై యెల్లయెడల
 జగతి సర్వబలంబుల సమతనుంప
 నుండియునులేని యట్లుగానొప్పుచుండు
 నిష్ఠఁబెద్దకాలము తపో నియతితోడ.
 నింద్రియంబుల సాధించి హితముసర్వ
 జీవలోకంబుపైఁ బెంచి భావమందు
 బాహ్యమందున శాంత సంపదనుదాల్చి
 వనమునందుండు ననుబోటి మునికిఁగాక
 భూరిసామ్రాజ్య సౌఖ్యముల్ పొందుచుండి
 సాధురక్షణకును దుష్టసంహృతికిని
 గత్తిచేఁబట్టి భువనముల్ గలఁగజేయు
 శూరుఁడౌ నినుఁబోలు రాజునకెకాక
 బ్రహ్మమొదలుగ నీగడ్డి పరకదాఁక
 విష్ణుసర్వాత్మమయుఁడౌచు వెలయుచుండుఁ
 జూడుమదిగోరసాలంబు సొబగుతోడఁ
 బ్రబలతరదీర్ఘ శాఖోరుపటిమతోడ
 అతిత పల్లవములనిండు చెలువుతోడ
 బుష్పితా శేషకుసుమ సంపూర్తితోడ
 మూరకానేక వహనమ్ర కాంతితోడ
 నిరత వర్షిత మకరంద సరణితోడ
 మూలసంస్కూర్జిత పరాగపాళితోడ
 మత్తరోలంబగీతాళి మహిమతోడఁ
 బల్లవాహారపికకు లార్భటులతోడ
 నలరుచున్నదివింటె? యా యదమంత
 దైవసౌందర్య మగునదె! తలఁచిచూడఁ
 దరుణకిసలయముల మెత్తఁదనముశ్రీశు
 పాదరేణువు సంశంపు భంగికాదె?
 సర్వసుమనోరజంపు వాసనలుదేవు

పరిచరానల్ప సౌగంధ్య పటలికాదై
 కాఱుసూదేనఁద్రావి భృంగంబుపాడు
 తెఱఁగు సర్వేశుకారుణ్య దృష్టిఁదవిలి
 కరముఁజెలరేఁగు జీవలోకంబుకాదె
 చూడుమదిగొ యాచెట్టుపై గూడుకట్టి
 యండములసీని వానిపైఁ బండిపొదవి
 చిలుకకష్టించి పిల్లలఁజేసి ఫలిత
 ఫలరసంబులమేపు నావిలసనంబు
 సర్వరక్షకు వాత్సల్య సాగరమునఁ
 గోలియుండిన కీరంపు లీలకాదె?
 కాంచు మదేముందుఁగన్నుల పండువగుచు
 సృష్టిమాహాత్మ్య విభవంపు సిరులుగ్రాల
 నున్నదానిని నామదిగొన్నదాని
 పసిమిమిత్రుడు శాద్వల భవ్యతలము
 పరువులెత్తుచునట మేయుహరిణకులము
 బెడరకయె యాడుకొనువాని పిల్లలేర్లు
 గడ్డిగింజలనట నేరుకారుకోళ్ళు
 బయలునకు నావలనుగ్రాలు వద్దసరసి
 నిండునీటను నెఱచూలి నెలఁతఁబోతె
 వివ్యసీలాభ్రవర్ణంబుఁ దిరుగనిచ్చి
 ప్రతిఫలంబులతోడుతఁ బ్రమదమిచ్చు
 దానిపై నంచ కవకూడి తమదుమ్మదుల
 పాదచలనంబుచే నీటిఁబాయఁజేసి
 యల్ల నల్లన చిసకాండ మందుచుండె
 సరసికినిబైని బలుగొండ వరుసలివిగొ
 యందునందును హిమకిరీటాళి యలరు
 శిఖరములనెత్తి యాకాశసీమలకును
 నీలవర్ణంపు టాకృతి నీటఁదెలియ

శోభరాజులు నవ్వాని జూడురాజ!
 అల్లడేయున్న తోన్న తమగుచుఁజండ
 భానుకిరణముల్ దాఁకంగఁబ్రజ్వరిల్లి
 దిశలవెలిఁగించి మదిని భీతియుముదంబు
 జేర్చుహిమకూట పర్వతశిఖరమరయ
 ఘనుఁడు శ్రీహరి కల్పాంత కాలమందు
 ఘోరతిమిరంబు లోనవేటేరులేక
 సహజతేజో విరాజిత మహిముఁడగుచు
 గాంచలక్షయింద్రుల కశక్యముగమీఱు
 వెలుఁగులోఁగించి దంశంపు విధముకాదె?
 కొంచెమటక్రిందఁ జూడుమాకుధరపంక్తి
 పైరథోపరి కేతనప్రకరమట్లు
 దూరమునకింక నెత్తుగాఁ దోచుసరకు
 చెట్లగుంపులు నాక్రింద చీకటులను
 వెనుక సేయుకీకారణ్య విపులతలము
 సరసినిర్మలో పరిభాగజలములందుఁ
 బ్రకటముగ బింబముల నీనుభంగులెంచ
 ఘనులు భువిఁబుణ్య పాపసంకలనమందుఁ
 దలను బైకెత్తి చరియించు యలసిత్తుదకు
 శ్రీశుపదములఁ జింతతోశిరముపంప
 నపుడు ప్రతిబింబితంబైనయాత్మ చరిత
 బోధసేయుటయేకదా పుణ్యచరిత!
 మఱియు నాజలంబుల మందసరణీనీదు
 హంసమిధునంబులో హంసియనుమతంబుఁ
 గోరిహంసతా నోటితోఁ గొనినశూండ్లఁ
 జెలియకొనఁగుచుఁ గ్రిందఁబై శిరమునూఁచి
 మన్ననలనంది మెడచాచి మదిముదంబు
 జలన వైచిత్ర్యమునఁదెల్పు జలవిహంగ

కేళిపారవశ్యముచూడఁ బాలకడలి
 నిందిరాయుత విలస దానందవిభవ
 మూర్తియాకేశవాంశంపు మురువుకాజె!
 అందుఁబయలున నరసితే యాడులేడి
 తనకిశోరంబుఁ జనుబాలఁదనువుచుండఁ
 జుట్టుసిడి చూరుకొమ్ముల సోయగమునఁ
 బోతులేడియల్లన నాకు పాలుపుచూడఁ
 బాలవారాశి దుహితతా భర్తతోడ
 దల్లియైపుణ్య సుమనోమ తల్లియగుచు
 మనలనెల్లరఁబోచెడి మహిమకాజె!
 పార్థివేంద్ర! నేనిక వేయిపలుక నేల?
 ముందుదివ్య విలోకనముననునీకుఁ
 జూడసంతోష మొసఁగెడి సొబగులెల్ల
 దైవతాంశంబుననుగాక తనరలేవు
 హరికృపకునింత పాత్రుల నరులకెపుడు
 తెలిసియెవ్వరుఁగాంచని తృణముకూడ
 సదమలజ్ఞాన బోధయే సలుపుచుండఁ
 గాన రాజేంద్ర! నీవికఁగాంచు విషయ
 మెంతయల్పంబుగానున్నఁ జింతనేసి
 శాంతమునదానిఁ గాంచిన సంభ్రమంబు
 గలుగఁజేసెడి విభవముత్పలఁగునందు
 భువిని వివిధకార్యంబులఁ బొసఁగజేయ
 గుణమురూపంబునను జిన్నగొప్పలందఱఁ
 బలువిధంబుల వస్తువుల్యెలయ వలయు
 నంతమాత్రన ధీజనులల్పములను
 దూఱిఘనములఁగై కొనబోరుచూపె!
 అడిగితివి కాన నుడివితీ తడవునేను
 విష్ణుమాహాత్మ్య సారంబు వినఁగదయ్య

సర్వజీవంబులందును సమతగలిగి
 యురుతరానల్ప కారుణ్య వరగుణంబుఁ
 బరఁగఁజేయుట గోవింద చరితమయ్య!
 మునివరుండిట్లు పలుకఁగ భూవిభుండు
 సంతసించియాతని మ్రొక్కి చనియెఁబురికి.

వృత్తి క ము .

గీ. వృత్తి కేశ్వర! నినుఁబోలు వీరుఁడవనిఁ
 గలఁడె? నీకంటె వేరెట్లకాయభార
 భరుఁడెయకాఁగాక నినుజూచి పరుగులిడఁడె?
 ధీరులెందఱొశత్రులఁ బోరునప్పు
 డస్త్రశస్త్రంబు లనదాల్చి యమితకష్ట
 మందెదరుగాని నీవట్టె యరయకుండ
 దోఁకదెబ్బ నె నెల్లరఁ దోలఁగలవు.
 గొప్పఁదనమున బీదలఁగోపగించు
 గరువబోతుల దైవమా కాంచనంపు
 కంగుచేఁ దేజరిలు శరీరంబునీకుఁ;
 బొట్టకై కవితావృత్తిఁ బూనువారు
 పలువురెవ్వరొ మునుజెప్పు భంగులెంచి
 తిరిగి మఱిమఱివర్ణించు హరిణపాద
 కాంతిఁతోనొప్పు సన్ననికాళ్లునీకు,
 దీర్ఘతరములై నల్లనై దిగ్గజంపుఁ
 దుండములఁబోలు కరములు రెండునీకు;
 సన్నఁబోలినదీన మానవునియటుల
 కనులుమోముపై నుండుచే ఘనతయగును!
 గానఁగరకంఠ నెత్తిపైఁగన్న తెఱఁగు
 శిరముపై రెండునయనము ల్మెరయునీకుఁ;
 దేల! నీవాలవిభవంబు తెలుపుటెట్లు?
 రాజరాజు మన్ననకుఁ బాత్రంబులైన
 మురువుగానొప్పుపగడాల సరముఁబోలి
 వరలుశోణంపుఁగెంపుల వరుసఁబోలి
 యెఱ్ఱకణుపులతోడుత నెపుడుచలన

వైభవంబునరాజీలు వాలమహాహా!
 దానిపై గోవురోపరి మానితాగ్ర
 కలశమట్టులబాణంపు ములికివోలె
 నిండువిభ్యాతిచేఁగ్రాల్లు కొండెమలరు?
 నహహా! కొండెవు మాహాత్మ్య మరయఁ దరమో
 పటిమమునదాని మునురామ బాణమెంత
 యేడువృక్షముల్ ద్రుంచియు నిససుతునకుఁ
 జాటునుండియె జయమీయఁ జాలెఁగాని
 సీవునన్నదమ్ములపోరి నెలవుకరిగి
 తోకపోటుమాత్రన వాలి దూరముమాన్చి
 యొనరసుగ్రీవురంజింప కుండియుండె?
 అఖిలలోకంబులొక్కట నణపఁజాలు
 శివునిపాశుపతాస్త్రంపుఁ జేవమీటి
 కఠినశిలలను భేదింపఁ గలుగునిండు
 వినుతవజ్రాయుధాస్త్రపు ఘనతమీటి
 కౌరవక్షోణినంతయుఁ గలఁచినట్టి
 పాండునందను గాండీవపటిమమీటి
 ధరనమోఘమై కడుగొప్ప దండనెల్ల
 వెతలఁబెట్టఁగల్గుభిరంగి వేటమీటి
 జగములన్నిటి భయపెట్టఁ జాలునీడు
 చిన్నికొండెవు శౌర్యంబు చెప్పఁదరమో?
 వట్టిమాటలవేల? నీవట్టెబిల్వ
 గలుగుహస్తంబులనుజాచి కాళ్ల నెల్ల
 విప్పియాకాశవీధిని వెలుఁగుచుండు
 తారలనుసిగ్గుపఱచి నీతలనుమినుకు
 కనుతతోడలోకత్రయమును నెదిర్చి
 వాలవిడేపగర్విత వైభవమున
 చల్లగాలిసాయంతన సమయమందు

నుబ్బగానుండు నెలపులనుండినీవు
 వీరదిగ్విజ యార్థమై వెడలునపుడు
 ముట్టనిమ్ము నిన్నెటువంటి దిట్టయెన
 భయముతోఁ గెవ్వమని యార్చిపాటిపోయి
 తనువులోఁ బ్రాణమున్నంత దాఁకమఱులఁ
 దలఁచినంత నె నినుమదిఁ గలఁతవడఁడె?

సంపూర్ణము.

టి టా ని క్.

తనవేగ గతిదొడ్ల ధరమహాట్లాంటి
 కనుసాగరంబునం దపదో తరంబు
 భానుదీప్తులనెల్ల బాసి శాంతత్వ
 మూనితారలపొల్పు లొనరంగఁదిప్పె
 నావగొప్పదియందు నవటిటానికన
 నావికుల్ పయానికుల్ నయసౌఖ్యముంక
 వెండియుబంగారు వెలరారుపెక్కు
 దండిసామగ్రులు ధనికులౌజనులు
 గలిగినిర్మలశీతిఁగదలు న్యాయార్కు
 వలనేరుడలఁచిరా వనటరానుంట!
 ఘవిఁజేటుతనరాక బోల్పనీదెపుడు
 సవిధాతి ముదముందు జనమానసముల
 దానివంతెనను గత్తునుస్మిత్తుదిరుగుఁ
 గానున్న పదవికంతర సంతసమున
 వనితలందఱు నంత వరనిద్రనుండ
 జనులందునకుఁదూఁగి నరిచూచుచుండ
 వంతెనకపుడొక్క వచనమిట్లుండఁ
 “జెంతపే! యంచుదిచెడు కొండగలదు”
 అటవారు నరిముందు నదిచూచియోడఁ
 బుువేగఁదొలఁగించి పల్కిరిట్లులరి
 “తగిలినమున్నదీ తరణియింతటిది
 బిగిగాలివడినీటి వెడఁద్రోయుఁగాక!”
 కానిహా! యదియేమి కడుఁబోలునీట
 ఘనమేలెగనెడు! భీతిగొల్పుంగ
 భ్రువియేమిధీ, యందు? తరణిముందదిగో!

ఘనశీత బర్గంబుగను! యోడదాకె
 యుల్లిపించె గంపింపుచును నద్దిలోనఁ
 గలవారు పడితూలి కలవరంబంద
 బల్లలుకుర్చీలు పడితలక్రిందు
 నల్లాడగనుదల్పు లారదీపములు
 భీతికూలెలువేగఁ జెక్కులెంతేని
 శీతమాలచెలంగ రేయెల్లమోయఁ
 దాఁకునపార్శ్వంపు తరిక్రిందియెల్ల
 వీక్షమైపగిలిబల్ విచ్చిన్నమాయె
 లోవారుకడునల్లి లోఁజచ్చిరకట!
 నావికుల్ టిటానిక్ నలుదశల్ గాంచి
 “యోడమున్నదటంచు నొకకొంతభీతి
 కూడితీర్చియుదెబ్బ గొప్పదైయుంట
 నీరుచేరుటఁజూచి నిస్తంతివార్తఁ
 గోరితోడునకీయఁ గొన్ని నావలది
 కొనఁగానిరావాయఁ గొలదికాలమున
 వనమంతఁజేరి, లోవంతఁదేఁజూచి
 తప్తమానసులౌచుఁ దమయోడకుంకు
 శప్తనువ్యోగులుగని నావమునుఁగు
 నరనొక్కగంటలో నతివలసుతులఁ
 జిటుదోనెలనుబంపఁ జెప్పనావికులు
 పడవలనాయత్త పరచిలెల్లీయ
 వడినేగియట మగవారెల్లచోట్ల
 తాకునమేల్కాంచి తత్తరంబంది
 పోక దెంచకతమ పురుషాళికరయ
 తల్లులఁబిల్లులఁ “దరలుపైక” నఁగఁ
 దల్లడిల్లుచుభీతిఁ దమవారిఁబొయు
 గతికేడ్చువారును ఘనదుఃఖిమంది

పతిపై నిమూర్చిల్లి పడువారు, నెంత
 ధృతిఁదాము తరుణమ్ము తెలియనాయత్త
 మతివేగఁజేసిపై కరుజేరువారు,
 వనటనిల్వఁగలేక వరులపైనొరగి
 చనువారు, బతివీడి చనకున్న నతడు
 బలవంతముగఁబంపుఁ బరతేరువారు
 జలివడంకుచువత్తు చయమందువారు
 నిదురగుడ్డలమార్చ నెఱకాలముండి
 బెదరువారునువారి పిన్నలబట్టి
 బల్లకెక్కెడువారు, బసివారిఁగనక
 తల్లులుపర్వెత్తఁ దండ్రులువెదక,
 “రండుదోవెలలో నరయముగా” ననుచు
 దండినాయకులార్వఁ దరుణులుపతుల
 కడకొఁగిఁతులనేధ్వ, గన్నవారలను
 వడిఁదెచ్చి కొందఱు వనితాభిక్తీయ
 “నీతోడఁజత్తును నేఁగూడననుచు
 నాతిపూరుషుడండ వడివీడకుండ
 “వలదం” చతఁడుదోనె బలమిఁజేర్పఁగఁ
 జెలియింక విడకున్న చెయి విదళించి
 యింకొతసతినందు నెక్కించునతడు
 కొంకకపడవలఁ గొందఱంగనలఁ
 దూలఁద్రోయుచుజనుల్ తుదిముద్దుగొనఁగ
 “లే! లెండు! నింపజాలంపుదీపడవ”
 ననిదోనెగతిజూడ నగువారినుంచి
 జనరోదనము, కప్పిసడికి అొకిటి
 తోయనసంద్రంబు రోదనసేయ, పడవఁ
 దోయధివిడఁజూర్చి దోనెనింకొకటి
 వేనింపఁదొరదెచ్చి వెనుపడ్డవారిఁ

జానలబాలుల జనులుంచి రహహ!
 తమచావునెంచక ధైర్యంబువిడక
 సమయాజ్ఞమీరక, స్వార్థంబుగొనక
 తమబలంబటులుంచి ధర్మంబుగొచి
 సమబలుల్ గాకున్న సతులమన్నించి
 భువినాగరికతను బొందినజనుల
 సవిధినివెలిజేసి స్వార్థంబుగనిరి
 వారికారుణ్యంబు వారిధైర్యంబు
 వారిసాహసమెంచ వశమౌ నెమనకు
 కాంతలహీనతగని స్వేచ్ఛనీక
 సంతానయంత్రాల సరిజేయుమనకు
 నెల్లమేళము వారలీ సేపుయోడఁ
 గల్గోలమందక, కడునున్నదంబు
 పురికొల్పుపాటలఁ, బూరించితుదకు
 “కరుణింపుదేవ! నీకడ” పాడిరరయ
 పడతులనుత్సాహ భరమొప్పవారు
 పడవలెల్లనునింపి వడిదింపుచుండ్రే
 పదునేడడుగులెత్తు పైనున్నడక్కు
 నుదధిడగ్గలుచుండె నోడమున్గంగఁ
 బడకుండసుడినీటఁ బడవలనెల్ల
 వడిదూరమంపిరి వడిగ్రుంకనావ
 లోనింజనులవారు లోనీరునిండ
 మానిపనులనెల్ల మరలిరిపైకి
 నందునపులివాత కాసన్నమైన
 మందమేకలఁబోలె మగవారుజెక్కు
 ధైర్యంబుమదిగూడ ధైవంబుడలఁచి
 వార్యంబుగాశట్టి వధవేచియుండఁ
 బదునారువందలు పాంథులు, పతుల

వదలిపోలేకున్న పనితలు, వెనుక
 దిగఁబడ్డ పసివారు తిరముగానిల్వ,
 పొగయోడబల్లపైఁ బొరలిరానలలు
 ఏలుగె త్తితనవారి కిట్లుక ప్తననె
 “తలిమావసరమునఁ దగురీతిమీరు
 జేసితిరిఁకఁబైని జేయలేరేది
 గాసిమీగతిమీరు గనుఁడింకమీఁద”
 ననిస్మిత్తు సంద్రమందటు ధూకఁగొంత
 జనమట్లువడిధూకె సంద్రంబుమోసె
 పైబల్లచలిసీరు పరతేర, బుడ్చు
 బుడాయనభుగల్ టిటానిక్ మున్దు
 భుగభుగాయనిఁఫేన పుంజంబులెగయ
 నగగొప్ప సుడిగుండ మందెల్లఁదగిలి
 గిరగిరదిరుగుచుఁ గ్రిందుమీఁదొచు
 తరణిపిల్పునమున్గి తరణితోఁబోయె
 బటుసీటితేల్చుట బట్టిమున్గకయ
 నటవీచికలపైని నల్లాడువారు
 కడుశీతలాబ్ధి నంగములెల్లవిగియ
 చడినాగిహృదయంబు చల్లగామడిసి
 కాఁర్చేధియాయోడ కడువేగవనట
 దీర్పవేకువఁజేర తెరలిరిట్టులు
 చలిసీటబదునాఱు శతములపైని
 గలసంఖ్యశవములు ఘనదుఃఖిమొదవ
 హరిహరీ! విధిచాటదగజేరికై న
 తరిపూర్వమూర టొందననొనొగాక.

యుద్ధ గీతము.

శ్లోకములు

లెండు తెండ్ల హో! జనులార! లేచిచూడఁ
 డవరదిశనుండి చెలరేగి యన్నిదిశల
 నలమి కొని దేశముల నెల్లఁ గలఁగఁజేయు
 భీకరానీకసంకులో ద్రేకవిధము
 దైవకారుణ్య విభవంబు తనరుకతన
 సర్వసంపత్తులందును సమతఁగన్న
 యభినవామోద గరిమల నలరుచున్న
 పశ్చిమాశాసు భూషయై ప్రబలియున్న
 మేటి 'యూరపు' ధర్మంబుమీఱియిటులు
 కలహాకారణ ఘోరముల్ తెలియునటులు
 కత్తులనుదూసి, తీండించు కతమదేమి?
 అందఱేకమైహిత భావమరయకుండఁ
 వమ్ముదాఁగోసి కొనఁజూచుదైర్యమేమి?
 మనమనాంక్షేయ సామ్రాజ్య మహిమగాంచి
 యాత్మలో నీసుతనము పేరాసనుంచి
 తమదుయుద్ధపు టోడల దళముఁబెంచి
 మించి 'జర్మనీ' వారలు వంచనంబు
 సేయఁగాఁగోరి యదనువేచి, పలునాళ్లు
 తుదకు 'నాస్త్రియా' వారల తోడఁగూడి
 లోనఁగోధంబు వెలిఁగక్కి సేనలెల్ల
 బెచ్చియాంక్షేయ మిత్రుల దేశములను
 భంగపరుపఁగూరతఁ బైనిబడుచునుండ
 నూరకయెచూచి యెట్లు వారుండగలరు?
 మిత్రవిత్తతిని వేధించు శాత్రవులను
 బోరవెనుకాడి యెవ్వఁడు భీరుడగును?

గౌరవార్హంబు, సద్యశస్కరమునైన
 దీనజనసహాయముఁబూను తెఱఁగుమాని
 ధీరులందునఁ దలయెత్తి తిరుగునెవఁడు?
 కానజనులార! యీగొప్పకదనమందు
 శాంతిసౌఖ్యఁబులలరు దేశములనెల్ల
 రక్తవారాశి వెతనేర్చు రణముఁగూర్చి
 కెరలుశత్రుల నెదిరించి నురుముసేయ
 సందియింబింత వలదులేజనుఁడి! మనదు
 బూర్వులందినవిఖ్యాతి పుడమినిల్ప
 నాంగలావనీ పత్యున్న తాంగమతుట
 మణులలోనార్య ధానియే మంచిదనెడి
 యశమునిజమంచు జగమున విశదపడఁగ
 గత్తిచేబట్టి మున్నుందుఁ గడఁగవలయు
 దీనజనములఁ గావంగఁ బూనవలయు
 సత్యమవని నిల్పఁగఁబోరి చావవలయు.

సంపూర్ణము.

య ధ గీ త ము.